

Stormvogeltjes op de Waddenzee

Een nieuw fenomeen?

Roef Mulder

Stormvogeltjes worden maar zeer zelden gezien boven de Waddenzee. Er zijn in meer dan een eeuw tijd slechts enkele exemplaren waargenomen langs de Waddenkust van Groningen, Friesland en Noord-Holland. In november 2006 vond tijdens een stormperiode een kleine invasie van Stormvogeltjes plaats in Nederland. Bijzonder daarbij was dat het merendeel van de vogels werd waargenomen op de Waddenzee. Ook tijdens een zware stormperiode in november 2007 werden hier relatief veel Stormvogeltjes gezien. Naar aanleiding hiervan wordt in dit artikel het voorkomen van de soort in het Waddengebied besproken.

Willem-Jan Fontijn & Marnix Jonker

Het Stormvogeltje *Hydrobates pelagicus* is een broedvogel van de oostelijke Atlantische Oceaan, noordelijk tot aan IJsland en de Barentsz Zee (op ten minste twee eilandjes voor de kust van Noorwegen) en zuidelijk tot de Canarische Eilanden. Stormvogeltjes broeden voornamelijk in holen op afgelegen en ontoegankelijke eilanden die grotendeels vrij zijn van zoogdierpredatoren. Hierdoor en door de nachtelijke leefwijze is het Stormvogeltje een van de moeilijkst te inventariseren vogelsoorten. Exacte gegevens over populatieomvang en populatietrends zijn zodoende schaars. De totale wereldpopulatie wordt geschat op 300 000-680 000 paren (Mitchell *et al.* 2004). Zo'n 90% daarvan broedt op de Faeröer Eilanden (150 000-400 000 paren), Groot-Brittannië (20 000-150 000, schatting tijdens Seabird 2000: 25 710 'schijnbaar bezette nesten', Mitchell *et al.* 2004), Ierland (50 000-100 000, schatting tijdens Seabird 2000: 99 065 schijnbaar bezette nesten) en IJsland (50 000-100 000). Kleinere kolonies bevinden zich langs de Atlantische kusten van Noorwegen (1000-10 000 paren), Frankrijk (400-600),

Bert de Bruin

Door de nachtelijke leefwijze behoren Stormvogeltjes tot de moeilijkst te inventariseren soorten (oktober 2008, Noorwegen). *Due to its nocturnal breeding behaviour European Storm-petrel are among the most difficult species to survey.*

Spanje (1700-2000) en op de Canarische Eilanden (1000) (Mitchell *et al.* 2004, *BirdLife International* 2009). De bovengenoemde aantallen zijn exclusief die van de voormalige ondersoort *H. p. melitensis* uit het Middellandse Zeegebied. Deze recent afgesplitste ondersoort (zie hieronder) broedt met een geschat aantal van 8500 tot 15 500 paren op eilanden in het centrale en westelijke deel van de Middellandse Zee, vooral rond Malta en de Balearische Eilanden. Daarnaast zijn er ook enkele kleine kolonies bekend van het vasteland van Spanje (van Catalonië in het noorden tot Andalusië in het zuiden) en bij Marseille, Frankrijk (Gutiérrez *et al.* 2006).

Er zijn aanwijzingen dat de aantallen Stormvogeltjes afnemen, bijvoorbeeld op enkele Britse eilanden, op Guernsey en de Canarische Eilanden, en in mindere mate in Spanje en Frankrijk. De belangrijkste bedreiging voor het Stormvogeltje is de introductie (al dan niet per ongeluk) van predatoren zoals ratten en katten, vooral in Zuid-Europa en het Middellandse Zeegebied (Tucker & Heath

1994, *BirdLife International* 2009). Ook de vernietiging van geschikt broedhabitat en de recente toename van jagers *Stercorariidae* en grote meeuwen *Laridae*, die leidt tot een hogere predatiedruk, lijken een rol te spelen (Mitchell *et al.* 2004). Met een radiozender uitgeruste Grote Jagers *Stercorarius skua* bleken ook 's nachts te foerageren en daarbij geregeld Stormvogeltjes en Vaal Stormvogeltjes *Oceanodroma leucorhoa* te eten (Votier *et al.* 2006). Desondanks wordt het Stormvogeltje niet direct in zijn voortbestaan bedreigd (*BirdLife International* 2009).

In het Noordzeegebied is het Stormvogeltje een zeer zeldzame broedvogel. Alleen op de Orkney- en de Shetlandeilanden (Schotland) zijn enkele kolonies bekend. Stormvogeltjes zijn tijdens het broedseizoen (mei-september) afhankelijk van de nabijheid van diep, voedselrijk oceaanoewater. In de ondiepe Noordzee worden maar weinig foeragerende Stormvogeltjes waargenomen. Alleen in de omgeving van de kolonies en in het noordwestelijke deel van de Noordzee, op de rand van het Continentaal Plat en de

Atlantische Oceaan (opwelling van voedsel), worden veel vogels gezien. Ten zuidoosten van de kolonies en voor de Schotse noordoostkust worden echter nauwelijks Stormvogeltjes waargenomen (Hall *et al.* 1987, Mitchell *et al.* 2004).

In de periode september-november trekken de meeste Stormvogeltjes via de Schotse noordkust en de oostelijke Atlantische Oceaan naar overwinteringsgebieden. Deze liggen voornamelijk op de zuidelijke Atlantische Oceaan voor de kusten van westelijk en zuidelijk Afrika met kleine aantallen in de Indische Oceaan noordelijk tot Mozambique (Mitchell *et al.* 2004). Een klein deel vliegt via de Noordzee zuidwaarts en deze vogels worden tijdens aanlandige stormen langs de Europese kusten aangetroffen. Het blijft echter een zeer zeldzame verschijning langs de kusten van Denemarken tot aan België (Hall *et al.* 1987).

In Nederland worden Stormvogeltjes meestal gezien tijdens of na zware stormen in de periode september-december. Het is een zeer zeldzame doortrekker die gemiddeld slechts een paar keer per jaar wordt vastgesteld. Bij zeetrekkingen langs de Noordzeekust worden *ca.* 50 keer zo veel Vaal Stormvogeltjes waargenomen als Stormvogeltjes (Bijlsma *et al.* 2001). Voor de Waddenzee ligt deze verhoudingen zelfs nog wat hoger. Een goede graadmeter hiervoor vormen de telgegevens van Lauwersoog (Gr). Hier werden in de periode 1985-1995 55 Vale Stormvogeltjes gezien (Olthoff 1996), in 1996-2006 434 waaronder 125 exemplaren op 23 september 2004 (Olthoff 2007), en in 2007-2008 minimaal 40 (www.lauwersmeer.com). Tot nu toe vlogen in totaal acht Stormvogeltjes langs Lauwersoog wat een verhouding oplevert van 66 'vaaltjes' op één Stormvogeltje.

Waarnemingen van Stormvogeltjes werden lange tijd (van 1982 tot 2000) beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA). Sinds 2000 worden waarnemingen van Stormvogeltjes verzameld in het Bijzondere Soorten Project (BSP) van SOVON. Het BSP is in 1989 gestart en verzamelt losse waarnemingen van niet-broedvogels. In recente jaren wordt de BSP-database aangevuld met waarnemingen van de website '[waarneming.nl](http://www.waarneming.nl)'.

Taxonomie en herkomst

Tot voor kort werden van het Stormvogeltje twee ondersoorten onderscheiden: de nominaatvorm *H. p. pelagicus* uit het Atlantische gebied en *H. p. melitensis* uit het Middellandse Zeegebied. Sinds 1 januari 2008 wordt *melitensis* door de Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA) als een aparte soort beschouwd, het Middellandse Stormvogeltje *Hydrobates melitensis* (Redactie *Dutch Birding* 2008). Deze split is onder andere gebaseerd op verschillen in bouw, geluid en genetische kenmerken (Cagnon *et al.* 2004, Robb *et al.* 2008).

Het is niet geheel duidelijk waar de Stormvogeltjes die in Nederland worden waargenomen vandaan komen. Op basis

van de tijd van het jaar waarin de meeste Stormvogeltjes in Nederland worden gezien, september en half oktober-november, de perioden waarin *pelagicus* de broedkolonies verlaat, behoren de vogels die in Nederland worden waargenomen tot dit taxon. Bij de invasie van september 1990 werd vermoed dat Britse broedvogels betrokken waren. Bij de waarnemingen in de tweede helft van oktober en november gaat het waarschijnlijk om Noorse broedvogels. Deze vogels verlaten namelijk pas in oktober de broedplaatsen, terwijl de Britse kolonies dan al zijn verlaten (Bijlsma *et al.* 2001). Een andere aanwijzing hiervoor is de vangst van een vogel op de Noordzee bij Texel op 29 oktober 1970. De vogel werd geringd en een paar dagen later weer losgelaten. Op 24 augustus 1972 werd deze vogel aangetroffen in de broedkolonie op het eiland Røst, Lofoten, Noorwegen (van den Berg & Bosman 2001).

Het is niet bekend of ook Middellandse Stormvogeltje langs de Nederlandse kust kan worden aangetroffen. De soort verblijft zeer waarschijnlijk het hele jaar in het Middellandse Zeegebied; tot op heden zijn er nauwelijks ringterugmeldingen die uitwisseling van vogels tussen de Middellandse Zee en de Atlantische Oceaan bevestigen (Cagnon *et al.* 2004). Een vermeende vondst van een op Malta geringd Stormvogeltje op Ameland (van den Berg & Haas 2007) bleek bij nader onderzoek een 'grapje' van een preparateur te zijn geweest. Een vogel geringd op Malta op 24 mei 1986 en gevonden op de Côte Sauvage, Charente-Maritime, langs de Atlantische kust van Frankrijk, op 2 februari 1990 was niet geringd als nestjong waardoor niet kan worden uitgesloten dat het een rondzwervend Stormvogeltje betrof dat een kolonie op Malta bezocht. Het is bekend dat aanzienlijke aantallen Stormvogeltjes in oktober-november via de Straat van Gibraltar de Middellandse Zee op vliegen (Robb *et al.* 2008). Het eerste onbetwistbare geval van *melitensis* in de Atlantische Oceaan werd vastgesteld in de Algarve, Portugal, in de nacht van 26/27 mei 2007 en betrof een vangst van een op 16 juli 2004 in Italië als nestjong geringde vogel (Robb *et al.* 2008).

Waarnemingen van Stormvogeltjes op de Waddenzee

Stormvogeltjes worden in Nederland vooral gezien in de tweede helft van september en in de periode half oktober-november. Buiten deze perioden zijn slechts enkele gevallen bekend (van den Berg & Bosman 2001, SOVON BSP-archief). Zo nu en dan treden er invasies op, die meestal worden veroorzaakt door uitzonderlijke weersomstandigheden. Enkele voorbeelden van zulke invasies zijn 21-24 september 1990 met minimaal 27 exemplaren (van den Berg & Bosman 2001), 26 oktober-1 november 1998 met 57 exemplaren langs de Nederlandse kust (van den Berg & Bosman 2001, van der Vliet *et al.* 2001, 2005), 1-13 november 2006 met 16 exemplaren (van Dongen *et al.* 2007) en 6-13 november

2007 met maar liefst 117 exemplaren (dubbeltellingen niet uitgesloten; van Dongen *et al.* 2008). Tijdens de invasie van 2006 werden 12 van de 16 vogels gezien op de Waddenzee, een uitzonderlijke gebeurtenis. In 2007 werd dit aantal nog ruimschoots overtroffen: maar liefst 32 Stormvogeltjes werden waargenomen op de Waddenzee.

De in tabel 1 vermelde waarnemingen van Stormvogeltjes in het Waddengebied betreffen in de periode 1982-1999 de door de CDNA aanvaarde gevallen (van den Berg & Bosman 2001, van der Vliet *et al.* 2001, 2005). Gevallen na 1 januari 2000 zijn afkomstig uit van Dongen *et al.* (2000-2008) en van de websites www.lauwersmeer.com, www.trektellen.nl en www.waarneming.nl. De meeste vogels in het Wadden-

Tabel 1. Waarnemingen van Stormvogeltjes op de Waddenzee (tot november 2009). *Observations of European Storm-petrels in the Wadden Sea (until November 2009).*

datum date	Aantal number	plaats site
Groningen		
november 1894	1	Hornhuizen (man, vangst, balg in ZMA)
12 november 1894	1	Kloosterburen (vrouw, vangst, balg in ZMA)
ca. november 1899	1	Pieterburen (vangst)
21 december 2003	1	Lauwersoog
1 november 2006	2	Lauwersoog
12 november 2006	1	Eemshaven-Oost
12 november 2006	1	Lauwersoog
6 november 2007	1	Eemshaven-Oost
9 november 2007	1	Eemshaven-Oost
10 november 2007	3	Eemshaven-West
10 november 2007	3	Lauwersoog
12 november 2007	1	Eemshaven-Oost
12 november 2007	1	Lauwersoog
22 november 2008	3	Eemshaven-West
Friesland		
9 oktober 1989	1	Afsluitdijk
21 september 1990	1	Harlingen
24 december 1991	2	Ternaard
11 oktober 2003	1	Nes
1 november 2006	2	Lauwersoog, Friese deel van de Waddenzee
13 november 2006	2	Kornwerderzand
9 november 2007	1	Kornwerderzand
10 november 2007	2	Waddenzee tussen Ameland en Holwerd
Noord-Holland		
21 september 1990	1	Marsdiep, Texel
16 september 2005	1	Den Oever
2 november 2006	3	Den Oever
4 november 2006	1	Den Oever
12 november 2006	2	Den Oever
10 november 2007	5	Den Oever
10 november 2007	4	NIOZ-haventje, Texel (vliegend naar noord)
10 november 2007	3	Marsdiep, Den Helder
11 november 2007	3	Den Oever
11 november 2007	1	Marsdiep, Den Helder
12 november 2007	3	Den Oever
4 oktober 2009	1	Den Oever

gebied zijn gezien in de piekperiode, half oktober-november, met zelfs enkele in december. Dit patroon komt overeen met het voorkomen langs de Noordzeekust (van den Berg & Bosman 2001, SOVON BSP-archief). Waarnemingen tijdens de piek in september, toegeschreven aan Britse broedvogels, ontbreken echter op de Waddenzee. De waarnemingen worden hierna per provincie besproken.

Groningen

In de provincie Groningen wordt al vele jaren fanatiek over zee gekeken op bekende plekken zoals de Eemshaven en Lauwersoog. De Eemshaven werd in het begin van de jaren tachtig al ontdekt als een goede plek om zeetrek waar te nemen (Koffijberg & Koffijberg 1984). Ook bij Lauwersoog wordt al meer dan 20 jaar zeetrek geteld, maar deze post is vooral sinds het midden van de jaren negentig met grote regelmaat bezet. Inmiddels zijn van Lauwersoog veel gegevens verzameld en uitgewerkt in verschillende artikelen (o.a. Olthoff 1996, 2007). In Lauwersoog wordt zowel vanuit de haven als vanaf de sluizen geteld. Een voordeel van de sluizen is de hoge waarnemingspositie en de inham voor de sluizen waar zeevogels geregeld voor kortere of langere tijd blijven rondhangen. In de haven zit je relatief laag maar deze plek ligt iets verder in zee waardoor de vogels soms erg dichtbij langsvliegen. In de Eemshaven wordt meestal geteld vanaf het oostelijke terrein vlak naast de Eemscentrale (achter de inlaat of bij de radartoren). De laatste jaren wordt echter ook regelmatig geteld vanaf het westterrein, achter bijgebouwtjes van de windmolens op de dijk. Hier is het zicht op zee veel beter en wordt hoog op de golven gekeken, wat het vinden van een Stormvogeltje vergemakkelijkt.

De Groninger gevallen uit de negentiende eeuw worden genoemd in Boekema *et al.* (1983). Deze vogels werden gevangen met behulp van zogenaamde staltnetten. Dit zijn netten van zo'n 20 meter lang en enkele meters hoog die met veel ruimte werden opgehangen tussen twee palen. Staltnetten werden 's nachts opgesteld met name boven de kwelders (Veenstra 1993, met foto). Vooral aan het einde van de negentiende eeuw werden zo op grote schaal vogels gevangen in de Waddenzee. Met de invoering van de Vogelwet in 1912 kwam aan deze praktijken grotendeels een einde. De balgen van de eerste twee vogels werden opgenomen in de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam (ZMA), de derde vogel arriveerde uiteindelijk levend in Artis op 8 november 1899 (Boekema *et al.* 1983). De twee balgen bleken na enig zoeken nog steeds aanwezig in de collectie van het ZMA (Kees Roselaar). Tijdens het verder napluizen van de database van de huidencollectie van het ZMA stuitte Kees Roselaar bovendien op een tot dan toe onbekende vondst op 30 oktober 1954 in de stad Groningen (vinder en omstandigheden niet aangegeven).

Tabel 2. Weersomstandigheden in het Waddengebied tijdens de invasies van 2006 en 2007 (bron: www.knmi.nl, stations De Kooy (Den Helder), Hoorn (Terschelling) en Lauwersoog). De overheersende windrichting staat aangegeven gevolgd door de gemiddelde windsnelheid in Beaufort en vervolgens de maximaal uurgemiddelde snelheid in Beaufort. Vet weergegeven zijn de datums waarop een Stormvogeltje in het Waddengebied is waargenomen. *Weather conditions in the Wadden Sea during the European Storm-petrel invasions in 2006 and 2007 (source: www.knmi.nl). The main wind direction is given, followed by the mean windspeed in Beaufort and the maximal mean hour windspeed in Beaufort. N=North, W=West, Z=South. Dates on which a European Storm-petrel was observed are marked in bold.*

2006	31-okt	1-nov	2-nov	3-nov	4-nov		11-nov	12-nov	13-nov
Den Helder	W 6-6	NNW 5-7	N 3-4	NNW 2-3	WNW 4-5		W 6-7	NW 5-6	W 5-6
Terschelling	W 6-7	NNW 6-8	N 4-5	NNW 3-4	WNW 4-5		W 6-7	NW 5-6	W 5-6
Lauwersoog	W 6-8	NNW 8-9	N 5-6	W 2-4	W 5-6		W 5-7	NW 6-7	WZW 5-6
2007	4-nov	5-nov	6-nov	7-nov	8-nov	9-nov	10-nov	11-nov	12-nov
Den Helder	N 2-3	W 4-6	NW 5-6	WNW 5-6	W 5-6	NW 5-6	NW 4-6	NW 5-6	NNW 4-5
Terschelling	N 3-4	W 4-5	NW 5-6	WNW 5-6	W 5-6	NW 6-7	NW 4-5	NNW 5-7	NW 5-6
Lauwersoog	N 3-5	WZW 4-7	NW 6-7	WNW 6-7	W 5-7	NW 7-8	NW 5-6	NNW 6-7	NNW 6-8

Friesland

Van het Friese deel van de Waddenzee zijn slechts acht waarnemingen bekend, waarvan er vijf afkomstig zijn uit een invasieperiode. De twee vogels van 1 november 2006 zijn dezelfde als die bij Groningen worden genoemd (tabel 1). Stormvogeltjes zijn in Friesland gemeld langs de gehele Waddenkust. Dat waarnemingen minder geconcentreerd van één plek komen heeft vermoedelijk te maken met het ontbreken van een vaste trektelpost langs de Friese kust. De waarneming op 10 november 2007 werd gedaan vanaf de veerboot tussen Ameland en Holwerd. Diverse waarnemers besloten met succes hun geluk te beproeven op de Waddenzee, nadat bleek dat de Noordzee veel te ruig was om zo'n klein vogeltje te ontdekken tussen de huizenhoge golven.

De meeste gevallen van Stormvogeltje in de provincie Friesland zijn vastgesteld langs de Noordzeekust van de

Waddeneilanden (een flink aantal vondsten en waarnemingen vooral op Terschelling en Ameland). Opvallend zijn enkele vondsten van dode vogels ver in het binnenland: 26 augustus 1940 te Drachten, september 1977 te Broeksterwoude en 10 november 1983 in Heerenveen (van den Berg & Bosman 2001).

Noord-Holland

Op de waarnemingen in 2005 en 2009 (tabel 1) na zijn alle vogels gezien tijdens een invasie. De Stormvogeltjes die gezien zijn in het Marsdiep tussen Den Helder en Texel en in het NIOZ-haventje op zuidelijk Texel betreffen grensgevallen voor wat betreft het Waddengebied, maar worden voor de volledigheid wel meegenomen. De mogelijkheid bestaat dat de vogels door de Waddenzee richting de Noordzee zijn gevlogen. De vele waarnemingen bij Den Oever zijn opmerkelijk. Zeevogels die tegen de Afsluitdijk worden aangebla-

Roef Mulder

Stormvogeltjes worden op de Waddenzee vrijwel uitsluitend gezien tijdens harde noordwestelijke winden (10 november 2007, Lauwersoog). *European Storm-petrel in the Wadden Sea are usually observed during stormy NW-winds.*

zen vervolgen vaak hun weg naar het zuiden langs de dijk en komen zo in Den Oever uit. Om bij Den Oever verder te komen moeten de vogels tegen de wind in naar het westen vliegen, waarbij de telpost op korte afstand wordt gepasseerd. De ligging van de telpost op het bunkercomplex bij de Stevinsluizen draagt waarschijnlijk bij aan het grote aantal waarnemingen. Vooral bij een wind uit (noord)westelijke richting zit men hier in de luwte en bovendien hoog boven het wateroppervlak.

Uit de periode 1900-2007 zijn voor Noord-Holland een aantal vondsten, vangsten en een klein aantal waarnemingen bekend uit de omgeving van Den Helder (in totaal tien gevallen) en van Texel (in totaal negen gevallen). Op Texel werden minimaal twee vogels aangetroffen bij De Cocksdorp, nabij (of op) de Waddenzee: een vondst op 16/17 november 1952 en een vangst op 8 december 1988 (van den Berg & Bosman 2001, van Dongen *et al.* 2000-2008).

IJsselmeer

Door de aanhoudende harde wind is het de laatste jaren zelfs voorgekomen dat vogels over de Afsluitdijk het IJsselmeer op werden geblazen. Zowel op 10 november 2007 als op 22 november 2008 werd een exemplaar waargenomen bij de Flevocentrale in Flevoland. Beide vogels vlogen in noordelijke richting. Dit in tegenstelling tot de meeste vogels op de Waddenzee, die meestal in westelijke richting hun vlucht naar het zuiden vervolgen.

Weersinvloeden en weersomstandigheden

Stormvogeltjes werden in het Waddengebied bijna allemaal gezien tijdens zware noordwesterstormen. Voor de invasies in 2006 en 2007 zijn de windrichting en windkracht bij de weerstations van Lauwersoog, De Kooy bij Den Helder en Hoorn op Terschelling weergegeven in tabel 2. Deze uitzonderlijke weersomstandigheden gingen vaak gepaard met (extreem) hoge waterstanden. Zo waren op 1 november 2006 door een combinatie van springtij en harde wind de havens van Delfzijl en Lauwersoog ondergelopen en ook het westelijk Eemshaventerrein stond grotendeels blank. Het weerstation Lauwersoog meldt voor het hoogtepunt van de storm op 1 november 2006 aan het begin van de ochtend een gemiddelde windkracht 9 Beaufort uit het noordwesten, met een maximale windstoot van windkracht 11. Ook in 2007 en 2008 werden de Stormvogeltjes gemeld tijdens noordwesterstormen. In de periode 6-12 november 2007 kwam de wind voornamelijk uit west tot noordwestelijke richting, met een gemiddelde windkracht van 5 Beaufort. Bedenk daarbij dat de windkracht op de Noordzee vaak nog harder is.

Het lijkt er dus op dat een zware storm uit noordwestelijke richting noodzakelijk is om een Stormvogeltje in het Waddengebied te zien. Het is opvallend dat vaak al meerde-

re dagen voor waarnemingen van de soort in het Waddengebied de wind hard uit westelijke richting blies. Waarschijnlijk worden Stormvogeltjes daardoor de zuidelijke Noordzee op geblazen en vervolgens in de Duitse Bocht tegen de kust aan gedrukt. Als de wind dan naar het noordwesten draait, duwt deze de vogels tussen de eilanden door de Waddenzee op. Mogelijk wordt dit effect nog versterkt door een hoge waterstand, die de vogels nog verder meevoert naar de kust.

De meeste waarnemingen van Stormvogeltjes op de Waddenzee zijn van recente datum. Met name 2006 en 2007 waren erg goede jaren met respectievelijk 12 en 32 exemplaren. Het lijkt een nieuw fenomeen te zijn dat bij harde noordwestelijke wind en hoge waterstanden Stormvogeltjes boven de Waddenzee vliegen. Dat dit in het verleden systematisch gemist zou zijn lijkt onwaarschijnlijk. Vanaf halverwege de jaren negentig wordt er al fanatiek naar zeetrek gekeken nabij Lauwersoog (ook in november) en vóór 2003 is op deze locatie nog nooit een Stormvogeltje waargenomen. Daar staat tegenover dat de laatste jaren Den Oever en het westelijk Eemshaventerrein door waarnemers zijn 'ontdekt' om de soort te zien. Op beide locaties werd in het verleden nauwelijks over zee gekeken. Wellicht draagt de toegenomen kennis over de omstandigheden waarbij Stormvogeltjes kunnen worden gezien er toe bij dat invasies tegenwoordig tijdig worden opgemerkt en goed worden gedocumenteerd.

DANKWOORD

Kees Roselaar en Tineke Prins (conservator) worden bedankt voor hun hulp en voor het beschikbaar stellen van de balgen in het Zoölogisch Museum in Amsterdam. Bob Woets wordt bedankt voor de aanvullende informatie over de waarnemingen en waarnemingsomstandigheden in Noord-Holland.

LITERATUUR

- van den Berg A.B. & C.A.W. Bosman 2001. Zeldzame vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 1. Tweede, herziene druk. GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- van de Berg A.B. & M. Haas 2007. WP reports. Dutch Birding 29: 106-119.
- Bijlsma R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BirdLife International 2009. Species factsheet: *Hydrobates pelagicus*. Gedownload van <http://www.birdlife.org>, 1/10/2009.
- Boekema E.J., P. Glas & J.B. Hulscher 1983. Vogels van de provincie Groningen. Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis, Groningen.
- Cagnon C., B. Lauga, G. Hémerly & C. Mouchès 2004. Phylogeographic differentiation of storm petrels (*Hydrobates pelagicus*) based on cytochrome b mitochondrial DNA variation. Marine Biology 145: 1257-1264.
- van Dongen R.M., K. Haas, R. Hofland & P.W.W. de Rouw 2000-2008 in serie. Recente meldingen. Waarnemingenrubrieken Dutch Birding.
- Fontijn W.J. & M. Jonker 2007. Waarnemingen van Stormvogeltjes op de

- Waddenzee. De Grauwe Gors 35: 65-71.
- Gutiérrez R., F. López, A. Ramal & E. Guinart 2006. Coastal Mediterranean Storm-petrel *Hydrobates pelagicus* populations: isolated small breeding sites or outlying subcolonies of larger breeding colonies? *Atlantic Seabirds* 8: 31-40.
- Hall A.J., M.L. Tasker & A. Webb 1987. The marine distribution of Sooty Shearwater, Manx Shearwater, Storm Petrel and Leach's Petrel in the North Sea. *Seabird* 10: 60-70.
- Koffijberg H. & K. Koffijberg 1984. Zeetrekting bij de Eemshaven. De Grauwe Gors 12 (2): 6-12.
- Mitchell P.I., S. Newton, N. Ratcliff, & T. Dunn 2004. Seabird populations of Britain and Ireland. Poyser, London.
- Olthoff M. 1996. Zeetrek bij Lauwersoog 1985-1995. De Grauwe Gors 24: 49-59.
- Olthoff M. 2007. Zeetrek langs Lauwersoog in de periode 1996-2006. De Grauwe Gors 35: 52-64.
- Redactie Dutch Birding 2008. Naamgeving van taxa in Dutch Birding. *Dutch Birding* 30: 20-22.
- Robb M.S., K.M. Mullarney & The Sound Approach 2008. Petrels night and day. The Sound Approach, Poole.
- Tucker G.M. & M.F. Heath 1994. Birds in Europe: their conservation status. Birdlife International, Cambridge
- Veenstra A. 1993. Vogelvangst aan de Groninger kust rond 1900. In: Balten B., B. de Bruin, J.B. Hulscher & B. Koks (red.) 1993. Avifauna Groningen 1968-1993, De Grauwe Gors 21 (3/4).
- van der Vliet R.E., J. van der Laan & CDNA 2001. Rare birds in the Netherlands in 2000. *Dutch Birding* 23: 315-347.
- van der Vliet R.E., J. van der Laan & CDNA 2005. Rare birds in the Netherlands in 2004. *Dutch Birding* 27: 367-394.
- Votier S.C., J.E. Crane, S. Bearhop, A. de León, C.A. McSorley, E. Mínguez, I.P. Mitchell, M. Parsons, R.A. Phillips & R.W. Furness. Nocturnal foraging by great skuas *Stercorarius skua*: implication for conservation of storm-petrel populations. 2006. *Journal of Ornithology* 147: 405-413

Willem-Jan Fontijn, Slochterstraat 40, 9611 CP Sappemeer; willemjanfontijn@vogelsvangroningen.nl
 Marnix Jonker, Boslaan 22, 9636 GM Zuidbroek; marnixjonker@vogelsvangroningen.nl

European Storm-petrels *Hydrobatus pelagicus* in the Wadden Sea: a new phenomenon?

European Storm-petrels are rarely seen in the Wadden Sea. There are only a handful of records off the mainland coast of the provinces of Groningen, Friesland and Noord-Holland in more than a century. A small influx occurred in The Netherlands during November 2006. It was noteworthy that 12 out of the 16 birds observed during this influx were seen off the mainland coast of the Wadden Sea (Tab. 1). During heavy storms in November 2007, the largest European Storm-petrel invasion ever occurred in the Netherlands, with 117 birds along the Dutch coast, of which 32 in the Wadden Sea. It seems that very heavy November storms with northwesterly winds are necessary for European Storm-petrels to occur

in the Wadden Sea (Tab. 2). Moreover, high water levels probably improve the chances of observing these birds. Since it is unlikely that the birds were missed in the past since in Lauwersoog seabirds have been observed from the mid-1990 onwards, also during November storms, this seems to be a new phenomenon. Recently, Den Oever and the western Eemshaven area were discovered as good places to see European Storm-petrels in the Wadden Sea. Perhaps the recent knowledge about the ideal situation, heavy northwesterly winds combined with high water levels, is essential for these influxes to be noticed and documented.